

Vanhusneuvostojen
vaikutusmahdollisuuksista ja
toimintatavoista ja koronan vaikutuksista
vanhusneuvostojen toimintaedellytyksiin
– laajan selvityksen tuloksia.

Jasmin Airinen, tutkija, TtM,
Ihmisoikeuskeskus

#vanhusneuvostopäivä2021

#avoinhallinto

Ihmisoikeuskeskus

Vanhusneuvostojen vaikutusmahdollisuudet kunnissa ja koronan vaikutukset neuvostojen toimintaan

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

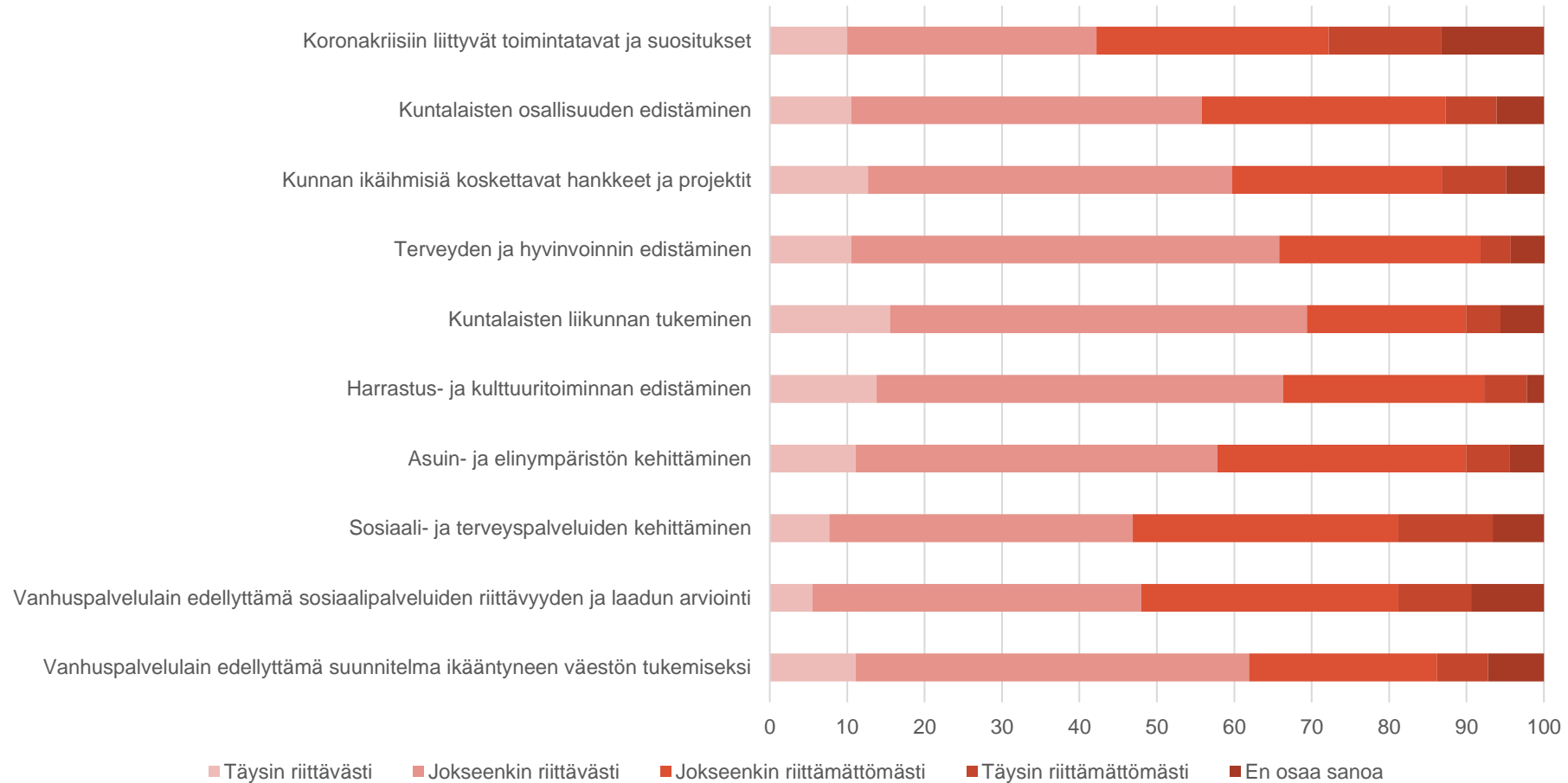
TOIMINTAEDELLYTYSTEN TOTEUTUMINEN

- Kuntalain mukaan kunnanhallituksen on huolehdittava vanhusneuvoston toimintaedellytyksistä
 - Osa lakiperustaisia edellytyksiä, osa muutoin lain hengen mukaisia edellytyksiä
 - Kokoustilat ja tekniset välineet, kokouspalkkiot, sihteeri, toimintabudjetti, koulutukset ja perehdytys, verkkosivut, pysyvät yhteydenpitokäytännöt kunnan toimijoiden ja neuvoston välillä, kunnan suunnitelmista ja aikatauluista tiedottaminen
- Yleisesti ottaen hyvin toteutuivat esimerkiksi kokoustamiseen liittyvät edellytykset, erillinen toimintabudjetti 82 %:lla. Perehdytystä ja koulutuksia kaivattiin osassa neuvostoja lisää
- Kunnan osoittama sihteeri valtaosalla (91 %), tiedonsaanti ja linkki kuntaan
 - käytännössä ei aina riittävästi resursseja neuvoston tarpeisiin nähden
- Vastaajista 67 % ilmoitti, että kunnan toimijoiden ja neuvoston välillä on pysyvät yhteydenpitokäytännöt ja 43 % ilmoitti kunnan tiedottavan neuvostolle ajoissa kunnan suunnitelmista ja aikatauluista
 - Vaihtelua niin kuntien välillä kuin myös kuntien sisällä toimialoittain
 - Tärkeitä neuvostojen vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta
 - Olisiko syytä kirjata lakiin tarkemmin, jotta yhteydenpitokäytännöt olisi vahvemmin kunnan rakenteissa?

ARVIOITA KUNNALLISESTA VAIKUTTAMISESTA

Missä määrin vanhusneuvostonne on mielestänne pystynyt vaikuttamaan seuraaviin ikäihmisiä koskeviin asioihin omassa kunnassanne/kuntayhtymässänne?

MYÖNTEISIÄ NÄKEMYKSIÄ VANHUSNEUVOSTON ASEMASTA JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSISTA

- Osa kokee vaikutusmahdollisuudet hyvinä jo nykyisellään tai kokee niiden parantuneen viime vuosien aikana
- Näissä vastauksissa korostuu vanhusneuvoston vakiintunut asema kunnassa, kunnan puolelta saatu tuki toiminnalle, hyvä yhteistyö ja avoin keskusteluyhteys kunnan päättäjien ja muiden toimijoiden kanssa

SITAATTEJA

”On erittäin suuri asia, että voimme keskustella kaikista ikäihmisiä koskevista asioista sopuisasti, katsomatta poliittista kantaa, koska ajamme kaikkien ikäihmisten asiaa yhdessä. Sihteerin asiantuntijuus ja sitoutuvuus tehtävään on äärimmäisen tärkeä ja se on toteutunut hienosti.”

”Olemme parin viime vuoden aikaan saaneet arvostusta toiminnallemme viestimällä osaamisestamme vanhusasioissa. (Aiemmin pidettiin eläkeläispolitikkojen kahvikerhona)”

KIELTEISIÄ NÄKEMYKSIÄ VANHUSNEUVOSTON ASEMASTA JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSISTA

- Osa kokee vanhusneuvoston aseman kunnassa heikkona ja vaikutusmahdollisuudet huonoina
- Kokemuksia vanhusneuvoston näkemisestä lähinnä tapahtumien järjestäjänä
- Aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen koeta johtavan muutoksiin tai niiden etenemisestä ei saada tietoa
- Kunnan toimialoilla ei tiedosteta riittävästi päätösten ja suunnitelmien yhteyttä ikäihmisiin, ei aina ymmärretä ottaa yhteyttä vanhusneuvostoon ja hyödyntää neuvostojen asiantuntijuutta
- Toisaalta vanhusneuvostoja osallistetaan liian myöhäisessä vaiheessa, jolloin vaikutusmahdollisuudet kapenevat

SITAATTEJA

”Nyt tuntuu monesti siltä, että vanhusneuvostoa kyllä kuullaan, mutta sen mielipiteellä ei ole mitään vaikutusta.”

”Neuvoston jäsenillä ei ole mahdollisuutta saada ajantasaista riittävää tietoa eri sektoreiden valmistelussa olevista tai suunnitteilla olevista toimenpiteistä, joilla on vaikutusta ikäihmisten hyvinvointiin ja elinolosuhteisiin. Oikea-aikainen reagointi ei ole näin ollen mahdollista. Neuvoston jäsenillä ei ole yhteyksiä eikä valtuuksia asioida valmistelutahojen kanssa.”

”Lautakunnat eivät tiedosta tarvetta olla yhteydessä vanhusneuvostoon. Vasta pyydettyä saamme lautakunnista käsiteltäviä kohteita tarkasteltaviksemme. Tekemiimme lausuntoihin ei vastata.”

VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIEN EDISTÄMINEN JATKOSSA

- **Vanhusneuvoston toiminta**
 - Aktiivisuus, selkeät tavoitteet, jäsenten välinen vuorovaikutus, kuntalaisten kuuleminen, yhteistyön lisääminen sidosryhmien kanssa, tunnettavuuden lisääminen, jäsenten digiosaaminen, osaamisesta viestiminen kuntaan, kokousmäärien lisääminen, monikanavainen tiedottaminen, neuvoston monitahoinen kokoonpano
- **Kunnan toiminta**
 - Neuvostojen läsnäolo- ja/tai puheoikeuden myöntäminen lautakuntien kokouksiin, neuvostojen osallistaminen ja kuuleminen suunnitteluvaiheessa, koulutuksia ja ohjeistuksia niin neuvostoille kuin kunnan viranomaisille, enemmän lausuntopyyntöjä, erillinen toimintabudjetti, näkyvyyttä verkkosivuille, arvostava asenne, toimivien yhteistyökäytäntöjen vakiinnuttaminen osaksi kunnan prosesseja, toimintasäännön luominen ja olemassa olevien täsmentäminen neuvoston lakisääteisen aseman ja roolin täsmentämiseksi
- **Valtakunnan taso**
 - Vanhusneuvostojen aseman parantaminen lailla, lakien noudattaminen ja sen valvominen, valtakunnalliset suositukset neuvostojen toiminnalle, ikäihmisten aseman parantaminen

KORONAPANDEμία JA VANHUSNEUVOSTOT

- Toiminnan huomattava kaventuminen normaaliin verrattuna

”Koronakriisi on, voi sanoa, pysäyttänyt täysin vanhusneuvoston toimintamuodot, ikäihmisten palvelutaloissa emme ole voineet vierailla tai tutustua talon toimintaan ja työtapoihin, kuten aikaisemmin. Virkistystapahtumia ja naapurikunnan vanhusneuvostotapaamiset jääneet kokonaan pois, tai siirretty tulevalle vuodelle.”

- Kaikilla neuvostoilla ei ollut riittäviä edellytyksiä toimintatapojen muutokseen kokoustamiseen liittyen, osalla ei kokouksia lainkaan tai vain muutama vuonna 2020

”Vanhusneuvoston jäsenet kuuluvat riskiryhmään ja kaikilla ei ole tietokonetta, etäkokousten pito ei onnistu.”

”Annettavia lausuntoja on jouduttu käsittelemään sähköisesti ja viestit eivät ole aina saavuttaneet tarvittavaa tulosta. Kaikki jäsenet eivät laita kommentteja lausuntoihin. Eli kaikkien ääni ei kuulu.”

KORONAPANDEMIA JA VANHUSNEUVOSTOT

- Haasteita sidosryhmätyöskentelyssä

”Tänä koronavuonna on jäänyt pois virkamiesten tapaaminen . Aikaisempina vuosina puheenjohtaja on käynyt kunnan johtoryhmässä kertomassa vanhusneuvoston toimintasuunnitelman”

- Kunnan tarjoama apu ja tuki kokousten pitämiseen ja sihteerin aktiivisuus tiedonvälittäjänä nähtiin tärkeänä

”Vanhusneuvoston sihteeri joutunut suuremmassa määrin ottamaan vastuuta, että jäsenet saavat tietoa.”

- Haasteiden keskellä myös myönteisiä muutoksia osaamisessa, näkyvyydessä ja toisaalta myös valmiuksia toimia jatkossa vastaavissa tilanteissa

”Normi kokouksia ei ole pystytty pitämään. Positiivisena on että vanhusneuvosto on näkynyt enemmän paikallislehdissä, ohjeistamassa ikäihmisiä koronan aikana.”

”Korona edesauttanut digiloikkaa”, kun jouduttiin aloittamaan Teamsin käyttö”

YHTEENVETOA

- Toimintaedellytysten toteutumisessa on paikoitellen vielä kehittämisen varaa
- Neuvostojen vaikutusmahdollisuudet ja asema kunnassa vaihtelevat paljon niin kunnittain kuin myös kuntien sisällä toimialoittain
 - Kehittäminen paikallisista lähtökohdista käsin
- Neuvostot ovat omalla toiminnallaan ja aktiivisuudellaan vaikuttaneet myönteisesti monenlaisiin ikäihmisiä koskettaviin asioihin omassa kunnassa
 - Mutta edellytykset vaikuttaa kuntalain ja vanhuspalvelulain edellyttämällä tavoilla, ei vielä täysissä määrin toteudu
- Toimiva yhteistyö ja yhteydenpitokäytännöt sekä neuvostojen lakisääteisen aseman ja roolin tiedostaminen ovat avainasemassa neuvostojen vaikuttavan toiminnan kannalta
- Vanhusneuvostot edustavat kuntansa kaikkia ikäihmisiä, ja siksi neuvostojen toimintaedellytysten varmistaminen ja vaikutusmahdollisuuksien tukeminen on keskeistä ikäihmisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta
- On tärkeä muistaa, että neuvostojen asiantuntijuus ja sen hyödyntäminen ikäihmisten terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi on koko kunnan etu ja sote-uudistuksen myötä jatkossa entistä tärkeämpää

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

info@ihmisoikeuskeskus.fi

www.ihmisoikeuskeskus.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus

Twitter: @FIN_NHRI